

نقش چشمگیر منطقه آسیا در ترسیم آینده اقتصاد جهان

مسعود کمالی اردکانی

ناظران و رسانه‌های غربی سال‌هاست از ظهور آسیا و پتانسیل عظیم آینده‌اش سخن می‌گویند. اما بنظر می‌رسد آینده خیلی سریعتر از آنچه انتظار می‌رفت، به وقوع پیوسته است. یکی از چشمگیرترین تحولات ۳۰ سال گذشته ظهور آسیا بوده است که مظاهر آن در افزایش مصرف، ادغام در جریان تجارت، سرمایه، استعداد و نوآوری جهانی بروز کرده است. در دهه‌های پیش رو، اقتصادهای آسیایی از نقش‌آفرینی در این جریانات به سمت شکل‌دهی و راهبری تحولات آینده حرکت می‌کنند. در واقع، در بسیاری از زمینه‌ها از اینترنت گرفته تا تجارت و مصرف کالاهای لوکس این تغییر جهت ایجاد شده است. لذا دیگر سوال این نیست که آسیا با چه سرعتی ظهور پیدا خواهد کرد بلکه مسئله این است که آسیا چگونه آینده جهان را رهبری خواهد کرد. البته این نکته را نباید از نظر دورداشت که کلی‌گویی در مورد منطقه گسترده‌ای از جهان با زبان‌ها، قومیت‌ها و مذاهب مختلف امر دشواری است. این کشورها از اشکال مختلفی از دولت، نظام‌های اقتصادی و شاخص‌های توسعه انسانی برخوردارند. درآمد سرانه سالانه این منطقه از ۸۴۹ دلار آمریکا در کشور نپال تا ۵۷،۷۱۴ دلار آمریکا در سنگاپور متغیر است. موضوع مشترک در این منطقه متنوع، روند صعودی شاخص‌های کلیدی اقتصادی و اجتماعی است. در سال ۲۰۰۰، آسیا تقریباً یک سوم تولید ناخالص داخلی جهان را به خود اختصاص داده است اما پیش‌بینی می‌شود در سال ۲۰۴۰ این رقم به ۵۰ درصد افزایش یابد. تا آن زمان انتظار می‌رود این منطقه حدود چهل‌درصد از کل مصرف جهان را تشکیل دهد. آسیا نه تنها به پیشرفت‌های اقتصادی نایل آمده بلکه در زمینه توسعه انسانی نیز گام‌های بلندی برداشته است. افزایش امید به زندگی و طول عمر، افزایش جامعه با سواد در سطح بالای ۸۰ درصد و رشد چشمگیر استفاده از اینترنت نمونه‌ای از این دستاوردهاست.

رشد منطقه آسیا نه تنها صدها میلیون نفر را از فقر شدید نجات داده است، بلکه سطح زندگی را اعم از رشد شهرنشینی، رشد اقتصادی و ارتقای آموزش و خدمات بهداشت عمومی در هر سطح درآمدی بطور گسترده‌تری برای افراد بالا برده است. اما در عین حال چالش‌های رفع فقر و توسعه یافتگی یکپارچه هنوز باقی مانده است. سرعت بی‌وقفه رشد اقتصادی باعث شده تا بسیاری از شهرها از تأمین مسکن، توسعه زیرساخت‌ها و سایر خدمات ناشی از افزایش جمعیت عقب بمانند، لذا کشورهای سراسر منطقه به منظور غلبه بر مشکلات زیست محیطی و نابرابری نیازمند رشد اقتصادی فراگیر و پایدارتری هستند. اخیراً موسسه جهانی مک‌کینزی با بررسی ۷۱ اقتصاد در حال توسعه و انتخاب ۱۸ اقتصاد با رشد قوی و پیوسته تولید ناخالص داخلی به این نتیجه رسیده است که هفت اقتصاد نوظهور با رشد بالا و بلند مدت اقتصادی و ۵ اقتصاد نوظهور اخیراً رشد یافته در منطقه آسیا قرار دارند. در دهه اخیر، چندین کشور آسیایی خود را به ردیف کشورهای با درآمد متوسط و حتی اقتصادهای پیشرفته رسانده‌اند. این نشان‌دهنده صنعتی شدن مستمر

جنوب آسیا ۷ درصد، شمال شرق آسیا ۶ درصد، اروپای شرقی ۵ درصد، صحرای آفریقا ۴ درصد، استرالیا ۱ درصد و منطقه منا ۳ درصد بوده است. تا سال ۲۰۳۰، این گروه می‌تواند ۱۲ سنت از هر ۱ دلار از مصرف شهری جهان را به خود اختصاص دهد.

درس‌هایی برای ایران

همانگونه که گفته شد آینده اقتصاد جهان در دستان اقتصادهای آسیایی است. در عین حال اقتصادهای منطقه آسیا اقتصادهای یکپارچه و همگونی نیستند و بدلیل تفاوت ساختارهای اقتصادی، اجتماعی و سیاسی خود، توفیقات آنها در عرصه رشد و توسعه اقتصادی و اجتماعی متفاوت بوده است. سرمایه‌های بین‌المللی نیز با توجه به تغییر شرایط بین‌المللی و محیط کسب و کار این کشورها در حال حرکت از یک نقطه به نقطه دیگرند. برخی تحلیلگران اقتصادی معتقدند مقاصد بعدی سرمایه‌های بین‌المللی پس از کشورهای موسوم به بریکس (برزیل، روسیه، چین، هند و آفریقای جنوبی) کشورهایی نظیر ترکیه، هند، نیجریه، مکزیک، ویتنام، فیلیپین، پاکستان، اندونزی، بنگلادش، کره جنوبی و همچنین ایران است. این ۱۱ کشور معروف به گروه ۱۱ هستند و معیار انتخاب آنها رشد سریع جمعیت، رشد بالای مصرف، افزایش درآمد متوسط و ظرفیت صنعتی مناسب است. کشورهای عضو این گروه از لحاظ میزان ثبات اقتصاد کلان، بلوغ سیاسی، درجه باز بودن اقتصاد، نوع سیاست‌های سرمایه‌گذاری و تجاری و کیفیت آموزش با هم متفاوتند و آنها را می‌توان به سه گروه درحال توسعه (ایران، نیجریه، پاکستان، بنگلادش)، تازه صنعتی شده (ترکیه، هند، اندونزی، مکزیک، ویتنام، فیلیپین) و توسعه یافته (کره جنوبی) طبقه‌بندی کرد. در این میان ایران دارای جمعیت بالا و تحصیلکرده، زیرساخت‌های نسبتاً مناسب اقتصادی و تولیدی است و به دلیل دور بودن از فضای اقتصاد جهانی می‌تواند به بزرگترین اقتصاد دارای پتانسیل رشد تبدیل شود. دور ماندن از فضای اقتصاد جهانی و اتکا به درآمدهای پایان‌پذیر نفت باعث ضعف زیرساخت‌های تولید رقابتی و عدم جذب سرمایه‌های داخلی و خارجی در اقتصاد کشور و ایفای نقش در پایین‌ترین سطح زنجیره تولید و تجارت جهانی شده است.

به نظر می‌رسد حضور ایران در منطقه آسیا فرصت مغتنمی برای بهره‌گیری از منافع اقتصادی این کشورها در جهت رقابت‌پذیر نمودن اقتصاد کشور و ارتقای جایگاه ایران در زنجیره ارزش جهانی محسوب می‌شود. رشد و توسعه اقتصاد کشور علاوه بر سرمایه، نیازمند تکنولوژی و دانش فنی است و این مهم بدون تنش‌زدایی در روابط سیاسی و اقتصادی با دنیا و در عین حال تلاش جهت عضویت در سازمان جهان تجارت که به بهبود فضای کسب و کار، جذب سرمایه خارجی و تقویت منابع انسانی و مدیریت صنعتی کشور کمک خواهد کرد، میسر نیست

افزایش یافته است. سه غول اینترنتی چین یعنی بایدو، علی بابا و Tencent در حال ساختن یک اکوسیستم دیجیتال قوی جهانی هستند. آسیا دارای سرمایه گسترده‌ای برای حمایت از نوآوری در فناوری و کارآفرینی است. اکنون چین از نظر سرمایه‌گذاری در استارت آپ‌ها در رده دوم پس از ایالات متحده قرار دارد. از سال ۲۰۱۴ تا ۲۰۱۶ چین تقریباً زیر ۲۰ درصد سرمایه‌گذاری‌های خطرپذیر جهان را در اختیار داشت. هند همچنین به سرعت در حال رسیدن به این سطح است و در سال ۲۰۱۸ سه برابر آلمان بودجه برای سرمایه‌گذاری‌های خطرپذیر اختصاص داده است. آسیا اکنون تقریباً نیمی از سرمایه‌گذاری جهانی را به خود اختصاص داده است. اکنون آسیا در زمره منابع برتر جهانی و مقصد سرمایه‌گذاری در زمینه‌هایی مانند واقعیت مجازی، وسایط نقلیه خودران، چاپ سه بعدی، روباتیک، هواپیماهای بدون سرنشین و هوش مصنوعی قرار دارد. چین، توسعه هوش مصنوعی را در اولویت راهبردی خود قرار داده است و در حال حاضر به عنوان یکی از رهبران جهانی در این زمینه رتبه‌بندی می‌شود. کره جنوبی و سنگاپور نیز برای ایجاد قابلیت‌های هوش مصنوعی ابتکار عمل ملی دارند. دانشگاه‌ها و دانشکده‌های فنی سالانه ۲۵۰،۰۰۰ فارغ‌التحصیل با مهارت در هوش مصنوعی دارند. با وجود این شدت در فعالیت و نوآوری، حدود ۲ میلیارد نفر در سراسر منطقه از جمله بسیاری از مناطق روستایی هند، چین و اندونزی، به اینترنت دسترسی ندارند. ایجاد زیرساخت‌های دیجیتالی برای شهرهای کوچک و آنلاین نمودن هرچه بیشتر این بخش از جمعیت آسیا موضوع توسعه توأمان اقتصادی و انسانی است. دولت هند در اقدامی امیدوارکننده که می‌تواند به عنوان الگویی برای سایر کشورهای آسیایی باشد که هنوز در مراحل اولیه سفر دیجیتالی شدن خود هستند، توانسته است بیش از ۱،۲ میلیارد نفر را در یک برنامه هویت دیجیتال بیومتریک ثبت نام کند. این برای اولین بار به بسیاری از افراد هویت حقوقی داده است و این امکان را برای آنها فراهم می‌کند تا دسترسی به بانک، اعتبارات، مزایای دولتی، آموزش و خدمات دیگر را بدست آورند. این نوع ابتکارات می‌تواند روند دیجیتالی شدن را به طور گسترده‌تری در کل اقتصادها تسریع کند.

نیروی عظیم مصرف کنندگان آسیایی، محرک اقتصاد جهانی

طی دو دهه گذشته، فقر جهانی به طرز چشمگیری کاهش یافته و حدود ۱،۲ میلیارد نفر قدرت خرید پیدا کرده‌اند. این یکی از بزرگترین داستان‌های موفقیت‌آمیز اقتصادی در تاریخ است و قاره آسیا در آن نقش به سزایی دارد. تحقیقات مک‌کینزی نشان می‌دهد طی دهه آینده نیمی از رشد مصرف در جهان متعلق به آسیا است. این منطقه یکی از مهمترین بازارها برای شرکت‌های بین‌المللی محسوب می‌شود. مصرف‌کنندگان آسیایی مدتهاست که کالاهای لوکس و برندهای خارجی را در اولویت خرید خود قرار داده‌اند. نیمی از رشد مصرف جهان در دهه آینده متعلق به آسیاست، سهم رشد مصرف شهری طی سال‌های ۲۰۱۵ تا ۲۰۳۰ در چین ۳۱ درصد، آمریکای شمالی ۲۳ درصد، آمریکای لاتین ۸ درصد، اروپای غربی ۹ درصد،

وسهم ارزش ایجاد شده از تولید واقعی کالاها رو به کاهش است. این تغییرات، همراه با موج جدیدی از فناوری‌های تولیدی و لجستیکی بدان معنی است که کشورهای آسیایی باید اولویت های سرمایه‌گذاری خود را تغییر دهند و انواع جدیدی از مهارت‌ها را برای رقابت در چشم انداز تجاری مبتنی بر دانش کسب نمایند.

جعبه ۱

مراکز تولیدی جدید جهان در حال شکل گیری است.

از لحاظ تاریخی چین به دلیل مزیت رقابتی نیروی کار ارزان به عنوان "کارخانه جهان" شناخته شده است. اما شکاف دستمزد بین چین و بقیه کشورهای آسیایی در حال کم شدن است. در سال ۱۹۹۶، دستمزدها در ژاپن ۴۶ برابر بیشتر از چین بود. اما در سال ۲۰۱۶، این تفاوت به ۴ برابر تقلیل یافته است. چین در حال بالا رفتن از نردبان زنجیره ارزش جهانی است و سایر کشورهای مناطق اطراف آسیا در حال جایگزین شدن چین هستند. به خصوص ویتنام به قطب تولید گسترده‌ای برای صادرات محصولات کاربر تبدیل شده است. این کشور سیل عظیمی از سرمایه‌های خارجی در زمینه‌های جدید را به شهرهایی مانند "های فونگ" جذب کرده است. علاوه بر های فونگ (ویتنام)، شهر هوشی‌مین (ویتنام)، بکاسی (اندونزی) و شیان (چین) در حال افزایش تولید کنندگان لوازم الکترونیکی هستند. همانطور که کشورهای جدید نقش‌های جدیدی در زنجیره ارزش صنعت به عهده می‌گیرند، مجموعه جدیدی از شهرها از ورود سرمایه بهره می‌برند. سرمایه‌گذاری در کارخانه‌ها منجر به ایجاد جاده‌های جدید، مشاغل جدید و شهرنشینی می‌شود. بخش اعظم سرمایه در ویتنام از کره جنوبی و ژاپن تأمین می‌شود. این مراکز تولید جدید، نه تنها نوید پیدایش کشورهای در حال ظهور آسیا را می‌دهند بلکه نوید دهنده منطقه مرتبط‌تر همراه با سرمایه‌گذاری مشترک است.

می‌گیرد که در مقایسه با میزان تجارت بین منطقه‌ای آمریکای شمالی بسیار بیشتر است.

تجارت خدمات ۶۰ درصد سریع‌تر از تجارت کالا و تجارت خدمات منطقه آسیا ۱،۷ برابر سریع‌تر از سایر نقاط جهان در حال رشد است. درحالی که هند و فیلیپین از بزرگترین صادرکنندگان خدمات پشتیبانی اداری، محسوب می‌شوند، تجارت خدمات دانش بنیان، هنوز در اکثر کشورهای آسیایی در مراحل ابتدایی خود قرار دارد و نمایانگر شکاف مهمی است که باید پر شود.

رشد چشمگیر شرکت‌های آسیایی

نقش در حال تحول آسیا در زنجیره ارزش صنعت، باعث تکامل سریع اکوسیستم شرکت‌های آسیایی هم شده است، بطوریکه شرکت‌های آسیایی امروز در بین بزرگترین شرکت‌های دنیا قرار دارند. رده‌بندی سال ۲۰۱۸ مجله فورچون جهانی بیانگر این است که از میان ۵۰۰ شرکت تراز اول جهان حدود ۲۱۰ شرکت بزرگ با درآمد بالا در منطقه آسیا قرار دارند و سهم بنگاه‌های آسیایی با بهترین عملکرد جهانی طی دو دهه گذشته از ۱۹ درصد به ۳۰ درصد ارتقاء یافته است.

جدول ۱ وضعیت بنگاه‌های آسیایی در بین ۵ هزار شرکت بزرگ دنیا را در دو مقطع زمانی ۱۹۹۷-۱۹۹۵ و ۲۰۱۷-۲۰۱۵ مقایسه می‌نماید. ملاحظه می‌شود که سهم آسیا طی بیست سال از ۳۶ درصد به ۴۳ درصد ارتقا یافته و درعین حال عملکرد کشورهای مختلف نیز متفاوت بوده بطوریکه سهم چین و هند افزایش قابل ملاحظه‌ای یافته و با کاهش سهم ژاپن، کشورهایی نظیر آذربایجان، ویتنام، قزاقستان و بنگلادش به جمع این کشورها اضافه شده است. شرکت های بزرگ آسیایی طی بیست سال گذشته از تولید و ساخت کالاهای سرمایه‌ای به سوی فعالیت در حوزه خدمات مالی و زیرساخت روی آورده‌اند.

با این وجود تجارت بین کشورهای آسیایی در حال افزایش است بطوریکه ۵۲ درصد تجارت کشورهای آسیایی بین خودشان صورت

جدول ۱: مقایسه وضعیت بنگاه‌های آسیایی در بین ۵ هزار شرکت بزرگ دنیا طی ده سال

نام کشور	دوره زمانی ۱۹۹۷-۱۹۹۵		دوره زمانی ۲۰۱۷-۲۰۱۵	
	تعداد بنگاه	میزان درآمد بنگاه میلیارد دلار	تعداد بنگاه	میزان درآمد بنگاه میلیارد دلار
ژاپن	۳۲۱۸	۱۲۱۵	۵۹۱۷	۶۴۴
کره جنوبی	۲۴۲	۱۳۵	۱۴۱۱	۱۵۶
چین	۳۶	۵۷	۷۵۰۴	۷۳۸
هند	۱۴	۲۵	۸۷۹	۱۴۲
هنگ کنگ	۶۴	۹۸	۶۱۸	۷۵
تایوان	۲۱	۱۹	۷۳۶	۹۲
سنگاپور	۳۷	۴۵	۳۴۶	۳۸

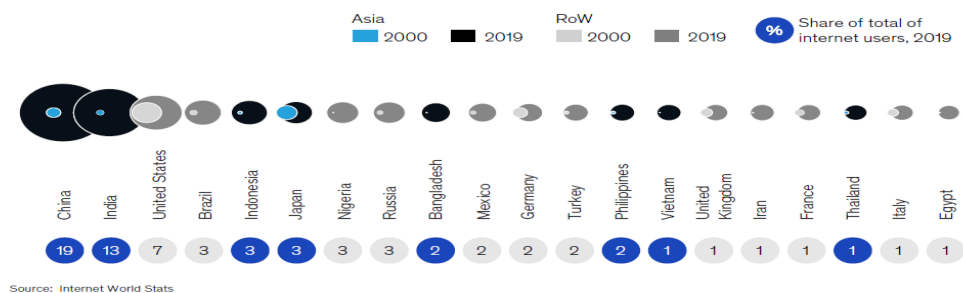
ساختار مالکیت، استراتژی‌های رشد و شیوه‌های عملکرد غول‌های آسیایی با ساختارشرکت‌های چند ملیتی دولتی غربی متفاوت است. حدود دو سوم از ۱۱۰ شرکت چینی معرفی شده در مجله فورچون ۵۰۰، شرکت‌های دولتی هستند. منطقه آسیا همچنین دارای تعدادی از کلنی‌های بزرگ است. پنج شرکت بزرگ با مدیریت کره جنوبی موسوم به "چائوبل" در کنار هم تقریباً نیمی از ارزش بازار سهام این کشور را به خود اختصاص می‌دهند. به طور مشابه شش غول بزرگ ژاپنی موسوم به keiretsu بخش بزرگی از بازار سهام این کشور را در اختیار دارند و هرکدام صاحب ده‌ها شرکت هستند که چندین صنعت را در بر می‌گیرند. به عنوان مثال، همه تولیدکنندگان اصلی اتومبیل‌های ژاپنی می‌توانند به یک keiretsu گره خورده باشند. شش کلنی برتر هندی به تنهایی بیش از ۲ میلیون نفر را در استخدام خود درآورده‌اند. علیرغم میزان متفاوت دخالت دولت در اقتصادهای منطقه، رقابت همچنان بالاست. برخی از شرکت‌ها از حمایت دولت برخوردار هستند،

اما اغلب به اهداف عملکردی خود وابسته‌اند. درآمد شرکت‌های فوق ستاره منطقه آسیا هفت برابر بیشتر از متوسط هم‌تایان آنهاست. اغلب بخش‌های اقتصادی که این گروه در آن فعالیت دارند عبارتند از رایانه و الکترونیک، خودرو و بانک‌داری. در انتهای دیگر منحنی عملکرد، تعداد قابل توجهی از بنگاه‌های اقتصادی منطقه که بسیاری از آنها در فناوری منابع طبیعی، ماشین آلات و تجهیزات و صنایع املاک و مستغلات فعالیت می‌کنند، در پایین‌ترین سطح سود اقتصادی جهانی قرار دارند.

آسیا در حال شکل‌دهی آینده و نوآوری دیجیتال در سطح جهان است

منطقه آسیا آنلاین و پرونق است بطوریکه امروز نیمی از (۲،۲ میلیارد) کاربران اینترنت جهان را به خود اختصاص داده است. چین و هند به تنهایی یک سوم کاربران اینترنتی جهان را تشکیل می‌دهند (نمودار ۳). سیل عظیم مصرف‌کنندگان دیجیتال در منطقه از فناوری‌های شکوفا و نوآورانه پشتیبانی می‌کنند.

نمودار ۳: آسیا نیمی از کاربران اینترنت جهان را تشکیل می‌دهد. تعداد کاربران – میلیون نفر

الکترونیکی در سراسر جهان را به خود اختصاص داده بود. این سهم اکنون بیش از ۴۰ درصد است. پرداخت از طریق تلفن همراه در بین کاربران اینترنت در چین از ۲۵ درصد در سال ۲۰۱۳ به ۶۸ درصد در سال ۲۰۱۶

چین، ژاپن، کره جنوبی و سنگاپور از پیشرفته‌ترین کشورهای دیجیتالی جهان هستند. چین با سرعت شگفت‌آور به این مقام رسیده است. این کشور تنها حدود یک دهه قبل، کمتر از ۱ درصد از ارزش معاملات تجارت